

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain 19 ja 19 a §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tekijänoikeuslain 19 ja 19 a §:n muuttamisesta (HE 102/2016 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- toimitusjohtaja Valteri Niiranen, Kopiosto ry
- toiminnanjohtaja Anne Salomaa, Sanasto ry
- toiminnanjohtaja Suvi Oinonen, Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- toiminnanjohtaja Jukka-Pekka Pietiäinen, Suomen tietokirjailijat ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- valtiovarainministeriö
- Ammattikorkeakoulujen kirjastoyhteistyökonsortio
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Kansalliskirjasto
- Suomen yliopistokirjastojen neuvosto
- Suomen kirjastoseura ry
- Suomen tieteellinen kirjastoseura r.y.
- Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tekijänoikeuslakia. Esityksen mukaan tekijöille teoskappaleiden lainaamisesta yleisölle maksettavan korvauksen piiriin otettaisiin yleisten kirjastojen lisäksi tutkimusta ja opetustoimintaa palvelevista korkeakoulukirjastoista tapahtuva lainaaminen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2017.

Valiokunnan mietintö SiVM 10/2016 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esitetyllä tekijänoikeuslain (404/1961) muutoksella ehdotetaan toteutettavaksi sivistysvaliokunnan pitkäaikainen tavoite saattaa korkeakoulukirjastoista tapahtuva lainaaminen lainauskorvauksen piiriin. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 19 §:n 4 momentin mukaan lainauskorvaus on mahdollinen vain kuntien yleisistä kirjastoista tapahtuvista lainaamisista. Valiokunta on edellyttänyt ehdotetun sivistyspoliittisen edistysaskeleen ottamista vuodesta 2006 lähtien eri yhteyksissä (mm. SiVM 15/2006 vp, SiVL 10/2012 vp, SiVL 18/2013 vp, SiVL 3/2015 vp). Eduskunta on valtion vuoden 2016 talousarvion yhteydessä (EK 28/2015 vp) hyväksymällään lausumalla edellyttänyt, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta opetus- ja tutkimuskirjastoista tapahtuva lainaaminen saataisiin lainauskorvauksen piiriin mahdollisimman pian. Keväällä 2015 kaikkien eduskuntapuolueiden jäsenistä koostuva parlamentaarinen työryhmä esitti yhteisen kannanoton, jonka mukaan opetus- ja tutkimuskirjastojen lainaukset tulisi saattaa lainauskorvauksen piiriin.

Sivistysvaliokunta toteaa, että ehdotetulla lakimuutoksella tieto- ja oppikirjojen tekijät saatetaan yhdenvertaiseen asemaan muiden kirjallisuuslajien kirjailijoiden kanssa. Korkeakoulujen kirjastoista lainataan paljon sellaisia teoksia, joita yleisistä kirjastoista lainataan vähän. Esitetty korvaus koskee samoja teoslajeja kuin voimassa olevassa laissa, joten käytännössä se koskee painetussa muodossa olevien teosten tekijöitä ja äänitteillä olevien sävellysteosten tekijöitä. Myös nuotit ovat painetussa muodossa olevia teoksia. Valiokunta täsmentää, että lakiesityksessä korkeakouluilla tarkoitetaan lakisäätteisiä korkeakouluja.

Lainauskorvauksen laajentaminen hyödyttää valiokunnan näkemyksen mukaan satoja niukasti toimeentulevia tietokirjailijoita. Lainauskorvaus on luovan työn tekijälle tärkeä tekijänoikeuskorvaus teosten ilmaisesta kirjastolainauksesta. Uudistuksella varmistetaan osaltaan myös laadukkaana kotimaisen tieto- ja oppikirjallisuuden tekeminen. Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä tukea sitä, että Suomessa ei tulevaisuudessakaan jäädä ulkomaisen kirjallisuuden varaan. Lisäksi sivistysvaliokunta toteaa, että luovan työn tekijöiden toimeentulon turvaaminen hyödyttää koko arvoketjua: tekijöiden lisäksi muun muassa kustantamoja, kääntäjiä, kirjapainoja, jakelijoita, kirjakauppoja ja kirjastoja.

Sivistysvaliokunnan saaman asiantuntijaselvityksen mukaan lainauskorvausten maksaminen ulkomaille on ollut vähäistä, mutta tekijänoikeusjärjestöt ovat varautuneet vastaamaan muualta Suomeen tulleisiin korvaushakemuksiin. Lainauskorvaus nähdään eri maissa ennen kaikkea kotimaisia tekijöitä hyödyttävänä tekijänoikeuskorvauksena. Tämä ja eri maiden toisistaan poikkeavat lainauskorvausjärjestelmät ovat vaikuttaneet siihen, että lainauskorvauksissa on ollut vähemmän halukkuutta vastavuoroiseen sopimiseen kuin tekijänoikeuskorvauksissa yleensä. Sivistysvaliokunta toteaa, että jatkossa on hyvä seurata ulkomailta tulevien korvaushakemusten ja ulkomaille maksettavien maksujen määrää.

Asiantuntijakuulemisessa esitettiin huoli siitä, ehditäänkö kirjastojen lainausjärjestelmät saada ajantasaisiksi uudistuksen toteuttamiseksi. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, että digitaalisten aineistojen käytön raportoinnille ei ole toimivia menetelmiä. Valiokunta pitää tärkeänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa, mitä mahdollisia lisäkustannuksia järjestelmien uudistamisesta aiheutuu korkeakoulukirjastoille ja Kansalliskirjastolle, sekä myös digitaalisen aineiston käyttöä, ja siitä mahdollisesti lainauskorvausjärjestelmälle aiheutuvia uudistustarpeita.

Valiokunnan mietintö SiVM 10/2016 vp

Lainauskorvauksen laajentamista koskevien vaatimusten yhteydessä eduskunta, sivistysvaliokunta ja useat muut tahot ovat esittäneet korvauksiin käytettävän rahamäärän kasvattamista muiden Pohjoismaiden tasolle. Valiokunta toteaa, että valtion vuoden 2017 talousarviossa (HE 134/2016 vp) esitetään lainauskorvausten rahamäärän korottamista 15,6 miljoonaan euroon, mikä on 6,3 miljoonaa euroa enemmän verrattuna vuoden 2016 määrärahasoon. Asiantuntijakuulemisen perusteella korotus takaa sen, että korvausten saajien määrän lisääntyminen ei vähennä vaikiintuneiden korvauksen saajien korvauksia.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää esitystä erittäin tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 102/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 12.10.2016

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sanna Lauslahti kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
varajäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen